

Depesch från BTJ Sverige AB

Denna depesch till sekretariatet för Nationell Biblioteksstrategi innehåller en översiktlig beskrivning av BTJ Sveriges perspektiv på Nationell bibliotekskatalogisering, Nationell katalog och KB/Librismodellen.

Libris och en nationell katalog med fritt tillgänglig information är något som vi på BTJ ser som både en naturlig och riktig väg att gå för såväl effektivt stöd till Sveriges bibliotek i deras verksamhet idag, som dess utveckling framåt. Nationella flöden och funktioner måste fungera väl tillsammans med bibliotekens olika leverantörer och samarbetspartners i deras vardagliga driftsituation på fysiska och digitala bibliotek

I dagens allt mer digitala och internationella kunskapssamhälle är våra folkbibliotek mer relevanta och viktigare än någonsin. Men utan bibliotekariernas närvaro och unika kompetens i förmedlingsarbetet mellan människor och innehåll är biblioteken bara automatiserade informationsmagasin.

Vi anser att nationell folkbibliotekskatalogisering är en uppgift som utförs effektivast, såväl funktionellt som kostnadsmässigt, genom en centraliserad, storskalig, transparent och långsiktig aktör. BTJ kan med sin erfarenhet och specialistkompetens inom katalogisering (Back-Office produktion), redan idag ta den rollen. Därigenom skulle BTJ aktivt kunna bidra till att snabbare uppfylla visionerna med en nationell katalog samt ge folkbiblioteken större utrymme att fokusera mer på mötet med människor i såväl sin samhällsutvecklande som förmedlande roll.

1 BTJ:s erbjudande

BTJ kan **kostnadseffektivt, tidigt och korrekt, folkbibliotekskatalogisera samtliga medietyper** med **jämn kvalitet på alla språk**, inklusive **nationalbibliografisk katalogisering**, in i **Libris för fritt användande** till Sveriges **samtliga bibliotek**.

Då BTJ redan idag har kompetensen, resurserna, erfarenheten samt kunskapen om folkbibliotekens behov, kan vi inleda ett nationellt katalogiseringsarbete med omedelbar verkan. Kostnaden för detta ligger enligt vår bedömning (*se avsnitt 5 Ekonomiskt förslag från BTJ*) på ca 50 miljoner kr/år för hela landet.

Detta betyder att visionen om en nationell bibliotekskatalog med fri nyttjanderätt i praktiken kan genomföras redan i dag.

Vad betyder erbjudandets delar?

Kostnadseffektivt: direkt relation mellan krav, kostnader och resultat av katalogiseringsarbetet. Detta sker genom utnyttjandet av skalfördelar, centraliserad kompetens och effektiva processer. På så sätt kan effekterna av insatta offentliga medel mätas.

Tidigt: katalogisering direkt när information om planerad utgivning finns tillgänglig, alternativt direkt när media eller information om media finns tillgängligt. Detta i sin tur säkrar effektiva logistik- och förmedlingsflöden för biblioteken.

Korrekt: katalogisering i enlighet med folkbibliotekens behov och Kungliga bibliotekets (KB) regler och tillämpningsföreskrifter, av dedikerade resurser som är specialiserade på gällande

regelverk. Katalogiseringen blir därmed stringent utförd med större värde för användning i såväl befintliga som nya bibliotekstjänster.

Folkbibliotekskatalogisera: katalogisering med den bibliografiska information som folkbiblioteken har behov av, utöver Nationalbibliografisk (NB) grundkatalogisering.

Samtliga medietyper: BTJ har lång erfarenhet av att katalogisera alla de medietyper som finns på svenska folkbibliotek, d.v.s. böcker, film, ljudböcker, tv-spel, e-böcker, Daisy, talböcker, osv.

Jämn kvalitet: BTJ kan garantera att alla poster, oberoende materialtyp, språk etc. håller en avtalad och jämn kvalitet i såväl innehåll som leveranstid.

Alla språk: BTJ behärskar för närvarande katalogisering på 144 språk. Vilka språkområden som katalogiseras från tid till annan, är direkt beroende av vilka behov folkbiblioteken har.

Nationalbibliografisk (NB) katalogisering: BTJ kan, förutom folkbibliotekskatalogisering, även NB-katalogisera allt svenskt material till folkbiblioteken. En post en gång!

I Libris: katalogisering utförs av BTJ direkt in i den nationella katalogen Libris. BTJ:s nuvarande kataloglösningar (BURK och BS) försvinner till förmån för EN nationell katalog Libris och gemensamma nationella flöden.

Fritt användande: BTJ utför ett arbete vars resultat är fritt att använda enligt KB:s valda licensmodell.

Samtliga bibliotek: alla svenska bibliotek har tillgång till och kan dra nytta av resultaten av BTJ:s katalogiseringsarbete.

2 Kort BTJ Historik

BTJ har en 80 år lång historia som biblioteksleverantör. Företaget bildades ursprungligen av Sveriges folkbibliotek. Syftet var att biblioteken skulle ha en central leverantör av produkter och tjänster, för att skapa en effektiv och rationell biblioteksverksamhet för alla Sveriges folkbibliotek. Bibliotekskatalogisering åt majoriteten av Sveriges folkbibliotek har av detta skäl under lång tid utförts av BTJ.

BTJ var kund ägt fram till år 2003 då Sveriges Biblioteksförning började minska sitt innehav. År 2008 sålde föreningen de sista andelarna och BTJ övergick i sin helhet till riskkapitalistbolagen Ratos och Litorina Kapital. År 2013 köpte Per Samuelsson, Lund, BTJ av Ratos och Litorina Kapital och numera är företaget i privat ägo.

3 Librismodellen idag och några av dess utmaningar

BTJ ser LIBRIS och en nationell katalog som en naturlig och riktig väg att gå, för att stödja samtliga svenska folkbiblioteks verksamhet idag och utveckling framåt.

Ramar och riktlinjer för katalogiseringens kvalitet, omfattning och samt tillhandahållandet av systemstöd för erforderliga nationella biblioteksfunktioner ligger självklart på myndigheten KB:s ansvar utifrån dess uppdrag och de olika bibliotekstypernas behov.

Nationella flöden och funktioner måste fungera väl tillsammans med bibliotekens olika leverantörer och samarbetspartners i deras vardagliga driftsituation på fysiska och digitala bibliotek.

Men, KB:s nuvarande genomförandemodell för Libris¹ som nationell katalog för primärt folk-, sjukhus- och skolbiblioteken, har enligt BTJ och många folkbibliotek, ett antal allvarliga brister som bromsar eller till och med förhindrar svenska folkbiblioteks utvecklingspotential. Exempel på sådana brister är:

- Frivillighet och decentraliserat genomförande skapar stort koordineringsbehov, dubbelarbete och omöjliggör många skalfördelar
- Oklarheter kring kvalitet och tillgänglighet av innehåll
- Mångspråkslitteratur som inte når låntagaren på grund av bristande katalogiseringskompetens inom mångspråk och därmed avsaknaden av katalogposter,
- Risker för osolidarisk kostnadsfördelning
- Lång genomförandetid som bromsar en tydligt efterfrågad, snabbare och mer innovativ biblioteksutveckling.

Grunden i Libris genomförandemodell bygger på en decentraliserad frivilligorganisation där biblioteken själva i avtal med KB förbinder sig att genom egen finansiering utföra katalogiseringsarbetet. Det innebär att biblioteken skall registrera i Libris system enligt KB:s gällande regler och tillämpningsföreskrifter – antingen själva med egen personal eller genom någon leverantör. Detta katalogiseringsarbete skall sedan utifrån samma frivillighetstanke löpande, koordineras och kvalitetssäkras lokalt, kommunalt, regionalt och nationellt.

Finansieringen av katalogiseringsarbetet i Librismodellen ligger idag på biblioteken vilket för folkbiblioteken betyder kommunerna. Därmed har KB, som statlig myndighet, genom Librismodellen, infört regler och riktlinjer som styr vilket arbete kommunerna måste utföra och finansiera för att kunna vara en del av det nationella katalogsamarbetet. Värt att notera är att bibliotekens enskilda eller totala kostnader för att utföra detta arbete varken finns beskrivet eller är kostnadsuppskattat i KB:s anslutnings- eller genomförandemodell. Alternativa finansieringsmodeller som t.ex. statlig finansiering eller samfinansiering genom kommunerna utifrån storlek eller liknande finns inte heller beskrivna vad vi känner till.

3.1 Biblioteken katalogiserar med egen personal.

Vi ser följande utmaningar med denna modell.

- Avsaknad av publika ekonomiska kalkyler, såväl på lokal som central nivå, med mätbara kostnader och nytta.
- Kräver omfördelning av personalresurser till "Back Office" produktion (katalogisering) från andra prioriterade områden som förmedling och mötet med medborgarna/besökarna/låntagarna i det fysiska rummet eller i samhället.
- Kräver katalogiseringskompetens och kontinuerligt katalogiseringsarbete hos biblioteken för att hålla en hög och jämn kvalitet. Detta i sin tur ställer krav på löpande utbildning samt medarbetare som arbetar dedikerat med katalogisering.
- Kräver stor och bred mångfalds- och mångspråkskompetens i vårt allt mer internationaliserade samhälle.

¹ www.kb.se/libris/startpaketguide-for-libris-registrerande-bibliotek och www.kb.se/libris/katalogisering/

- Mycket resurskrävande process, som vanligtvis skall hanteras inom existerande budgetramar vilket ofta innebär några timmar här och där hos flera olika personer för att få ihop pusslet.
- Bygger i praktiken på en "bästa insats" nivå: varje bibliotek katalogiserar det de klarar av, alternativt så väntar biblioteket in övriga bibliotek och hoppas på att något annat bibliotek katalogiserar materialet och posten kan återanvändas. Hanteringen av *om* och *när* "någon annan" katalogiserar det man själv behöver/inte klarar av, är väldigt oklart.
- Oklar kvalitet, omfattning och leveranstid av bibliografisk information skapar problem vid biblioteksutrustning av nyinköpta medier. Kvaliteten på utförd katalogisering kan inte heller garanteras då nationella rutiner för kvalitetskontroll saknas
- Kräver lokalt mycket koordinering av praktiskt arbete; vem gör vad och när, utbildning/resor/hotell, kompetensutveckling samt deltagande i nätverk eller arbets- och erfarenhetsgrupper, ramar och regelverk, kvalitetsstyrning och uppföljning, personal- och arbetsplanering, osv.
- Innebär på många bibliotek ett uttalat arbetsmiljöproblem och en upplevd otillräcklighet att inte få ut material på hyllorna
- Libris systemlösningar och dess funktionalitet, nationella flöden och funktioner, stödjer fortfarande inte tillräckligt bra, automatiserat och komplett bibliotekens behov.
- Kräver en mängd insatser och aktiviteter på alla nivåer som driver extra kostnader och investeringar från lokal till central nivå. Bl.a. utifrån modellens decentraliserade ansvar och det stora behovet av koordinering då allt måste fungera tillsammans.
- Frivilligheten i genomförandemodellen gör att det kan ta väldigt lång tid innan hela landet är med i Libris. Detta medför dubbelarbete, högre kostnader samt fördröjer skalfördelar och större nyttoeffekter
- I modellen finns ingenting som garanterar solidaritet i fördelning av arbete/kostnader/investeringar mellan bibliotek/kommuner/regioner/kluster/etc.

3.2 Generella samhällseffekter när bibliotek katalogiserar med egen personal.

Vad händer och vilka risker står vårt samhälle inför när bibliotekarierna i allt större omfattning används till "Back Office" arbete/katalogisering? Arbetsuppgifter som vi anser att andra aktörer, som BTJ, kan utföra både effektivare och mer kostnadseffektivt.

Sverige behöver bibliotek med bibliotekariernas unika kompetens, aktiva i mötet med användarna/besökarna/medborgarna. Finns inte resurserna till detta så ser vi direkta utmaningar vad gäller:

- försämrade läsförståelse bland barn och unga i Sverige
- stora flyktingströmmar med nyanlända, men även invandrargrupper som bott i Sverige ett längre tag, behöver biblioteken för att bättre kunna ta sig in i det svenska samhället
- behovet av nya mötesplatser med evenemang, läsfrämjande och läsinspirerande aktiviteter, arbete med barn och unga, osv.
- stötta pedagoger/skolan i dess lärprocesser med sina allt större och mer internationella barngrupper.
- innovation och utveckling av nya bibliotekstjänster och funktioner.

3.3 Bibliotek köper katalogisering av en leverantör

- Ekonomisk tröskelproblematik - med sättet KB driver införandet av Librismodellen. Målet med **en post en gång, fri för alla** skapar problem vid infasning av nya leverantörer i modellen. Med användning av en leverantör till ett bibliotek kommer kostnaden att producera en post betalas av det biblioteket och posten kan därefter användas av alla. Det betyder att för ett enskilt bibliotek blir kostnaden per katalogpost för hög om leverantören skall kunna ta betalt för sitt faktiska arbete. Däremot: desto fler bibliotek som är med och delar på kostnaden för den arbetstid som leverantören lägger ner på katalogisering – desto lägre pris behöver biblioteken betala, och desto kostnadseffektivare blir leverantörens produktion. Det finns en relativt hög brytpunkt för hur många bibliotek som måste vara med och betala för att det ekonomiskt skall gå ihop för både leverantör och bibliotek. Librismodellen har därmed, anser vi, en ”inbyggd” tröskeffekt med tvingande storskalighet i leverantör/kundrelationen som de-facto hindrar enskilda bibliotek eller mindre biblioteksgrupper att använda underleverantörer. Att alternativkostnaden när biblioteken själva katalogiserar inte redovisas öppet gör inte situationen bättre.
- Solidaritetsperspektivet - bibliotek kan välja att ”vänta” på tillgängligheten av katalogposter från ett bibliotek som löst katalogiseringsuppdraget (tidigt och komplett) med en underleverantör och därmed ”gratis” få delar eller hela sitt katalogiseringsbehov tillgodosett. Detta har uttryckts av flera bibliotek direkt till BTJ som hinder för deltagande i Libris samtidigt som BTJ skulle fortsätta katalogisera åt dem.
- För en kostnadseffektiv lösning som realiserar skalfördelarna snabbt och långsiktigt krävs att många och helst alla bibliotek är med och delar på kostnaderna. Det krävs en mer tvingande frivillig kommunalt eller en centralt styrd solidarisk samarbets- och finansieringsmodell med merparten av landets bibliotek som medlemmar.
- Funktionellt, öppet och väldokumenterat stöd måste finnas i Libris systemlösningar (nationella flöden och funktioner) för såväl dagens biblioteks- och metadatabehov, framåtriktad innovation samt integration och samarbete med bibliotekens leverantörer.

3.4 Biblioteken löser katalogiseringen tillsammans i grupper eller regioner

Ett alternativ till att varje bibliotek/kommun själva sköter sin katalogisering är att biblioteken arbetar tillsammans i större eller mindre grupper med gemensamma resurser. Den här samarbetsformen ökar skalfördelarna i flera perspektiv i proportion till gruppens storlek. Information om vilken kostnad detta ger och fördelarna jämfört med alternativet att alla bibliotek katalogiserar individuellt finns inte offentligt tillgänglig vad BTJ känner till.

4 Uppskattade kostnader för de olika katalogiseringsalternativen

Vad vi känner till saknas det officiellt publicerad information, utredningar eller analyser av vad den totala kostnaden för genomförande och löpande drift av Librismodellen är för enstaka bibliotek/kommuner och därmed Sveriges samlade bibliotekssektor. I de rapporter från olika projekt och initiativ som offentliggjorts är kostnaderna inte med eller har inte publicerats.

Däremot figurerar det en hel del inofficiell information om mängden arbete/resurser som krävs/skulle krävas, respektive hur stora kostnaderna är/skulle bli för olika bibliotek.

BTJ rekommenderar att en oberoende utredning snarast genomförs för att genomlysas de faktiska totala samhällskostnaderna med den nuvarande Librismodellen och dess utdragna genomförandemodell i relation till andra lösningar. Utredningen bör också se över och beskriva möjliga finansierings- och utförandemodeller, inklusive en utförandemodell med en transparent och specialiserad leverantör där skalfördelar gällande kostnadseffektivitet och kvalitet samt genomförandehastighet kan tillvaratas.

I följande avsnitt anger BTJ ett par hypoteser och ett exempel på i vilken storleksordning kostnaderna för nationell katalogisering kan ligga. Exempelen utgår från BTJ:s katalogiseringserfarenhet, arbete i andra länder, kunskap från dialog med kunder och tidigare kunder samt olika officiella uttalanden. Vi gör inget anspråk på att vara kompletta då nödvändig information och statistik tyvärr genomgående saknas.

4.1 Alla bibliotek katalogiserar själva – ensamma eller i kluster/regioner.

Nedanstående fyra grupper innehåller exempel på kostnader som finns i den existerande Librismodellen. Storleken på såväl de enskilda posterna som den sammanlagda kostnaden är svår att beräkna utan detaljerad information från såväl Librisbibliotek, kluster/regioner, samverkansorganisationer och KB.

1. Bibliotekskostnader

- a. Personal
- b. Utbildning i katalogisering, ämnesord, RDA, Dewey, etc. samt utbildning i katalogiseringsverktyg hos KB och därmed förenliga rese- och boendekostnader.
- c. Mångspråkskompetens, intern eller extern
- d. Kontinuerlig kompetensutveckling
- e. Deltagande i samarbetsgrupper, specialistgrupper, koordinering, etc.
- f. Extra arbete pga. ofullständigheter och frivillighet i systemet

2. KB kostnader

- a. Implementering av nya bibliotek i Libris samarbetet.
- b. Utveckling och genomförande av kurser och utbildningar i såväl katalogisering som systemanvändning. Kostnad för KB att ta fram och genomföra, intäkt för KB då biblioteken betalar för kurserna.
- c. Koordinering och samarbete

3. Nationella-, regionala- och samverkanskostnader

- a. Koordinering och samarbete för att undvika dubbelarbete, säkra kvalitet, leveranshastighet, mm.
- b. Utförande av katalogiseringsarbete
- c. Extrakostnader pga. lång implementeringsperiod där flera olika lösningar måste samexistera och fungera fullt ut parallellt.

4. Kostnader för katalogisering i samarbetsorganisationer som t.ex. Internationella Biblioteket (IB) och Myndigheten för Tillgängliga Medier (MTM)

- a. Utförande av katalogiseringsarbete
- b. Koordinering och samarbete

4.1.1 Två kalkylhypoteser om alla bibliotek katalogiserar själva

Förutsättningar i alla beräkningar om inget annat anges:

- Personalkostnad (dvs. lön inkl. sociala avgifter osv.) sätts till 500,000 SEK/år.

- Folkmängd i Sverige är 9,938,648 invånare²

Hypotes - 1

Antag att det krävs En (1) katalogiserande heltidsresurs/kommun och år. I denna kostnad inkluderas då alla relevanta kostnader enligt punkterna 1–4 ovan fördelat över landet. Detta stämmer varken för de små eller de stora men som ett medelvärde kan det ge fingervisning om kostnadsnivån.

Kostnaden blir: 290 kommuner * 500 000 = 145 miljoner/år.

Hypotes - 2

Mjölby kommun (26 639 invånare 2016-06-30) beskrev från scenen i en programpunkt på Biblioteksförningens årsmöte 2016, att de har 5–6 personer på halv- eller deltid som arbetar med katalogisering och då har man dessutom valt att enbart köpa in och katalogisera det man klarar av att katalogisera själv. Antag att för att klara helheten så krävs sammantaget 1/2 – 1 heltidsresurser/år, inklusive alla relevanta kostnader enligt punkterna 1–4 ovan fördelat över landet.

Kostnaden blir: Antal hypotetiska kommuner av Mjölby storlek i Sverige:
 $9\,938\,648 / 26\,639 = 373$ kommuner.
 1 resurs: $373 \text{ "Mjölby kommuner"} * 500\,000 = 186,5$ miljoner/år.
 1/2 resurs: $373 \text{ "Mjölby kommuner"} * 500\,000 * 0,5 = 93,25$ miljoner/år.
 Totalt ca. 93–186 miljoner/år.

4.2 En leverantör katalogiserar till hela landets folk, skol och sjukhusbibliotek.

Exempel - Den danska modellen.

I Danmark har man sedan 1980-talet löst katalogiseringen till de danska folkbiblioteken med en nationell lösning, den så kallade Bibliotekskatalogiseringen³, som utförs av en leverantör DBC A/S.

"Bibliotekskatalogiseringen omfatter selektion og registrering af materialer, der er målrettet bibliotekernes formidling, og som finansieres af katalogiseringsbidraget"

Modellen bygger på att alla folkbibliotek/kommuner är med och solidariskt betalar utifrån invånarantal genom det så kallade Katalogiseringsbidraget⁴.

Kostnaden för lösningen i Danmark:

Danmarks invånarantal⁵ är Q3 2016: 5 724 456 invånare.

Kostnaden per kommun är uppdelad i 5 olika steg beroende på kommunerna storlek. Från 7.58 DKK/invånare och år för de små (<75 000 invånare) till 5,44 DKK/invånare och år för de stora (>

² Statistiska Centralbyrån (SCB) 2016-08-31

³ [www.dbc.dk/nationale opgaver/bibliotekskatalogisering/copy_of bibliotekskatalogisering](http://www.dbc.dk/nationale_opgaver/bibliotekskatalogisering/copy_of_bibliotekskatalogisering)

⁴ [www.dbc.dk/produkter-services/databaser tjenester produktoversigt/katalogiseringsbidrag](http://www.dbc.dk/produkter-services/databaser_tjenester_produktoversigt/katalogiseringsbidrag)

⁵ www.dst.dk/da/Statistik/emner/befolkning-og-befolkningsfremskrivning/folketal

400 000 invånare). Medelvärdet av de 5 kostnadsstegen utan hänsyn till den faktiska invånarfördelningen mellan grupperna blir 6,51 DKK/invånare och år.

Kostnaden är: I snitt är kostnaden 8,40 SEK/invånare och år (1 DKK = 1,29 SEK)
Totalt för hela Danmark ca $8,40 * 5\,724\,456 = \text{ca } 48$ miljoner SEK/år.

Notera att i denna lösning så har biblioteken enbart en nyttjanderätt till det katalogiserade materialet, DBC äger fortfarande katalogposterna.

5 Ekonomiskt förslag från BTJ

BTJ katalogiserar åt Sveriges samtliga bibliotek i enlighet med ramarna i BTJ:s erbjudande i inledningen av detta dokument.

Kostnad för BTJ:s katalogisering:

BTJ kan utföra detta arbete för en årlig kostnad på ca 50 miljoner SEK/år. Osäkerheten i kostnadsuppskattningen ligger primärt i uppdragets omfattning och faktiska arbetsinnehåll samt oklarheter i behov och krav i processer, användning och systemberoenden mellan KB/Libris, biblioteken och dess underleverantörer för katalogposter.

BTJ:s erbjudanden innebär en kostnad/invånare om alla är med och betalar utifrån invånarantal enligt följande:

- 50 miljoner / 9 938 648 invånare = 5,031 kr/invånare och år

Denna lösning innebär att BTJ tar betalt för att utföra ett arbete vars resultat levereras in i den nationella katalogen Libris och därefter är fritt att använda i enlighet med av KB vald licensmodell (för närvarande CC0).

/Ledningen i BTJ, 25 november 2016